

WYROK Z DNIA 21 STYCZNIA 2008 R.

V KK 221/07

Warunkiem poprawienia w trybie art. 455 k.p.k. kwalifikacji prawnej w wyroku skazującym jest odwołanie się wyłącznie do ustaleń zawartych w określeniu przypisanego oskarżonemu czynu. Nie spełnia tego warunku wskazanie na ustalenia w opisie innego, pozostającego w zbiegu realnym, przestępstwa przypisanego oskarżonemu bądź na ustalenia zamieszczone w uzasadnieniu wyroku.

Przewodniczący: sędzia SN H. Gradzik (sprawozdawca).

Sędziowie: SN P. Kalinowski, SA (del. do SN) G. Salamon.

Prokurator Prokuratury Krajowej: B. Mik.

Sąd Najwyższy w sprawie Karola W., skazanego z art. 286 § 1 k.k. w zw. z art. 12 k.k. i innych, po rozpoznaniu w Izbie Karnej na rozprawie w dniu 21 stycznia 2008 r., kasacji, wniesionej przez obrońcę skazanego od wyroku Sądu Okręgowego w P. z dnia 19 grudnia 2006 r., zmieniającego wyrok Sądu Rejonowego w P. z dnia 28 lipca 2006 r.

u c h y l i ł zaskarżony wyrok w części dotyczącej orzeczeń co do przestępstwa z art. 286 § 1 k.k. w zw. z art. 12 k.k. (pkt Ia) oraz co do łącznej kary pozbawienia wolności i w tym zakresie p r z e k a z a ł sprawę Sądowi Okręgowemu w P. do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym (...).

Z u z a s a d n i e n i a :

Sąd Rejonowy w P. wyrokiem z dnia 28 lipca 2006 r. skazał Karola W. za to, że:

1. w okresie od dnia 15 kwietnia do dnia 30 kwietnia 2001 r. w P., działając w krótkich odstępach czasu i w wykonaniu z góry powziętego zamiaru, wspólnie i w porozumieniu z Tomaszem G., Krystianem D., Andrzejem K., Dariuszem G. oraz inną ustaloną osobą, w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, doprowadził inne osoby do niekorzystnego rozporządzenia mieniem, przez wprowadzenie ich w błąd co do faktu prowadzenia komisju samochodowego, i tak:

- w dniu 21 kwietnia 2001 r. zawarł umowę komisową z Witoldem K. na sprzedaż samochodu marki „Peugeot 306”, o wartości 13 000 zł, nie mając zamiaru się z niej wywiązać,

- w dniu 30 kwietnia 2001 r. zawarł umowę komisju z Mirosławą P. na sprzedaż samochodu marki „BMW 316” o wartości 10 000 zł, nie mając zamiaru się z niej wywiązać,

- w dniu 30 kwietnia 2001 r. zawarł umowę komisju z Lidią T. na sprzedaż samochodu marki „Daewoo Lanos” o wartości 19 500 zł, nie mając zamiaru się z niej wywiązać,

- w dniu 30 kwietnia 2001 r. zawarł umowę komisju z Maciejem R. na sprzedaż samochodu marki „Mazda 323 F” o wartości 21 500 zł, nie mając zamiaru się z niej wywiązać,

przy czym wymienione pojazdy sprzedali, nie zwracając pieniędzy

- tj. za przestępstwo z art. 286 § 1 k.k. w zw. z art. 12 k.k. na kary roku i 10 miesięcy pozbawienia wolności oraz grzywny w wymiarze 40 stawek dziennych po 40 zł każda;

2. w okresie od dnia 15 kwietnia do końca maja 2001 r. w P., wraz z tymi samymi osobami brał udział w związku mającym na celu popełnianie prze-

stępstw – tj. za przestępstwo z art. 258 § 1 k.k. na karę 10 miesięcy pozbawienia wolności;

3. w okresie od kwietnia do maja 2001 r. w P., działając wspólnie i w porozumieniu z Andrzejem K., w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, przez wprowadzenie w błąd Danuty T. co do zamiaru wywiązania się z umowy najmu lokalu mieszkalnego, przez nieuiszczenie opłaty za wynajem lokalu w kwocie 700 zł oraz przez nieuiszczenie opłaty za rozmowy telefoniczne w kwocie 1 698 zł, doprowadził ją do niekorzystnego rozporządzenia mieniem w łącznej kwocie 2 398 zł – tj. za przestępstwo z art. 286 § 1 k.k. na karę 8 miesięcy pozbawienia wolności oraz grzywny w wymiarze 30 stawek dziennych po 40 zł każda.

Na podstawie art. 85 k.k. i art. 86 § 1 k.k. orzeczono wobec oskarżonego łączne kary 2 lat pozbawienia wolności oraz 50 stawek dziennych grzywny po 40 zł każda, a na mocy art. 69 § 1 k.k. warunkowo zawieszono wykonanie łącznej kary pozbawienia wolności na okres 5 lat, oddając go na ten czas pod dozór kuratora sądowego.

Prokurator Rejonowy w P. wniósł apelację. Zarzucił wyrokowi rażąco niewspółmierność kar wymierzonych oskarżonemu wskutek niedostatecznego uwzględnienia znacznego stopnia społecznej szkodliwości przypisanych czynów, wynikającego ze sposobu jego działania oraz stopnia winy, a ponadto nadania nadmiernego znaczenia częściowemu przyznaniu się oskarżonego do winy i wyrażeniu skruchy. Wniósł w konkluzji o podwyższenie kar pozbawienia wolności: do 2 lat i 6 miesięcy za czyn opisany w pkt 1, do roku za czyn opisany w pkt 2, do roku za czyn opisany w pkt 3 i kary łącznej pozbawienia wolności do 3 lat i 6 miesięcy. Wnioskował także o utrzymanie w mocy zaskarżonego wyroku co do kar grzywny wymierzonych za czyny opisane w pkt 1 i 3 oraz co do łącznej kary grzywny.

Po rozpoznaniu apelacji Sąd Okręgowy w P. wyrokiem z dnia 19 grudnia 2006 r. zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że:

- uzupełnił kwalifikację prawną czynu przypisanego oskarżonemu w pkt 1, a zakwalifikowanego z art. 286 § 1 k.k. w zw. z art. 12 k.k. – o przepis art. 65 § 1 k.k. i podwyższył wymierzoną karę pozbawienia wolności do 2 lat i 6 miesięcy;
- podwyższył wymiar orzeczonej wobec oskarżonego łącznej kary pozbawienia wolności do 3 lat;
- uchylił orzeczenia o warunkowym zawieszeniu wykonania kary pozbawienia wolności oraz oddaniu oskarżonego pod dozór kuratora sądowego.

W pozostałym zakresie utrzymał w mocy zaskarżony wyrok.

W kasacji od prawomocnego wyroku, zaskarżonego w całości, obrońca skazanego podniósł zarzuty rażącego naruszenia przepisów postępowania, które miały istotny wpływ na treść rozstrzygnięcia, a mianowicie:

- art. 455 k.p.k., przez niezasadne uzupełnienie kwalifikacji prawnej czynu opisanego w pkt 1 o art. 65 § 1 k.k., skutkujące znacznym zaostrzeniem wymiaru kary, podczas gdy należało wyrok uchylić w całości ze wskazaniem przyczyn rozpoznania sprawy poza granicami środka odwoławczego;
- art. 399 § 1 k.p.k. w zw. z art. 458 k.p.k., przez zaniechanie uprzedzenia stron o możliwości zmiany kwalifikacji prawnej czynu, a tym samym uniemożliwienie obrońcy wypowiedzenia się w tej kwestii i istotnego ograniczenia prawa oskarżonego do obrony.

Skarżący wniósł o uchylenie wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu w P. do ponownego rozpoznania w drugiej instancji.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Co do zarzutu obrazy art. 455 k.p.k.

Z uzasadnienia zaskarżonego wyroku wynika, że Sąd Okręgowy prawidłowo postrzegał granice zaskarżenia wyroku sądu pierwszej instancji. Nie wychodzą one poza ramy zarzutu niewspółmierności kar wymierzonych za każde z przypisanych przestępstw i kary łącznej. Uznał jednak za

niezbędne, przed rozstrzygnięciem w przedmiocie zasadności zarzutu, rozpoznając sprawę poza granicami zaskarżenia, na podstawie art. 455 k.p.k. poprawić kwalifikację prawną pierwszego z przypisanych oskarżonemu przestępstw. Uczynił to w przekonaniu, że ustalenia faktyczne poczynione przez sąd pierwszej instancji obligowały do wprowadzenia do kwalifikacji prawnej przepisu art. 65 § 1 k.k., a to z powodu przyjęcia, że oskarżony dopuścił się przypisanych mu oszustw w związku, mającym na celu popełnienie przestępstw, co zgodnie z brzmieniem wymienionego przepisu pociąga określone skutki dla odpowiedzialności karnej. Ustalenie to sąd odwoławczy dostrzegł nie w opisie czynu zakwalifikowanego z art. 286 § 1 k.k. w zw. z art. 12 k.k., lecz w redakcji czynu zakwalifikowanego z art. 258 § 1 k.k. Wskazał także na uzasadnienie wyroku Sądu Rejonowego, w którym eksponowano okoliczność, że oskarżony dopuścił się oszustw, działając w takim związku.

Zważywszy na przytoczoną wyżej motywację poprawienia kwalifikacji prawnej, Sąd Najwyższy uznał, że zarzutowi kasacji nie można odmówić słuszności. Sąd Okręgowy dokonał bowiem zakwestionowanej zmiany wyroku w rezultacie błędnej wykładni przepisu art. 455 k.p.k. Przepis ten formułuje nakaz poprawienia kwalifikacji prawnej przypisanego oskarżonemu czynu zabronionego, niezależnie od granic zaskarżenia i podniesionych zarzutów, przy czym na niekorzyść – tylko w razie wniesienia środka odwoławczego o takim kierunku. Warunkuje jednak dokonanie zmiany wyroku tym, by doszło do niej bez zmiany ustaleń faktycznych. W przekonaniu Sądu Okręgowego, ustalenia do których można odwołać się przy poprawieniu kwalifikacji prawnej w trybie art. 455 k.p.k., nie muszą być zamieszczone w opisie czynu zabronionego, którego ta zmiana dotyczy. Wskazał bowiem, jak już wyżej zauważono, że zawarte one zostały w opisie drugiego z przypisanych czynów, zakwalifikowanego z art. 258 § 1 k.k., a także w uzasadnieniu wyroku. Tak postrzegając umiejscowienie ustaleń faktycznych, uza-

sadniających zastosowanie art. 455 k.p.k., zdecydował Sąd odwoławczy o poprawieniu kwalifikacji prawnej czynu kwalifikowanego z art. 286 § 1 k.k. w zw. z art. 12 k.k. – przez dodanie przepisu art. 65 § 1 k.k., a więc na niekorzyść, ale w sytuacji, gdy i środek odwoławczy tak został ukierunkowany. Doszło więc do niekorzystnej dla oskarżonego zmiany wyroku poza granicami zaskarżenia, mimo że opis przypisanego czynu zabronionego nie zawierał stwierdzenia o działaniu oskarżonego w związku, mającym na celu popełnienie przestępstw. Sąd drugiej instancji oparł się zatem na ustaleniach niewprowadzonych do opisu przestępstwa.

W ocenie Sądu Najwyższego taka zmiana wyroku w trybie art. 455 k.p.k. nie była dopuszczalna. Do ustawowych pryncypiów wyrokowania należy, jak to ujmuje przepis art. 413 § 2 pkt 1 k.p.k., by wyrok skazujący zawierał dokładne określenie przypisanego oskarżonemu czynu oraz jego kwalifikację prawną. Norma ta wyraża nakaz zachowania przy wyrokowaniu pożądanej relacji pomiędzy dwoma członami rozstrzygnięcia skazującego, z jednej strony – określenia zachowań wypełniających ustawowe znamiona czynu zabronionego (z uwzględnieniem także okoliczności kształtujących zakres odpowiedzialności karnej, skodyfikowanych w części ogólnej Kodeksu karnego), z drugiej – wskazania kwalifikacji prawnej będącej rezultatem ich subsumcji. Oznacza to, że kwalifikacja prawna nie może pomijać żadnych okoliczności zamieszczonych w opisie czynu, istotnych z punktu widzenia oceny materialnoprawnej, ale zarazem nie może wychodzić poza ich treść. Jest ona o tyle zasadna, o ile znajduje swój substrat w opisie czynu, który zgodnie z wymogiem zawartym w art. 413 § 2 pkt 1 k.p.k., ma być dokładny. Kwalifikacja stanowi więc materialnoprawne odzwierciedlenie słownego określenia czynu przypisanego. Trafnie ujmuje tę zależność praktyka orzecznicza sądów, posługując się w redagowaniu wyroków skazujących, po opisie przypisanego czynu, a przed przytoczeniem kwalifikacji prawnej, formułą w postaci słów „to jest”, wyrażającą rów-

noważność obu członów wyroku skazującego. Każdy przepis prawa materialnego wprowadzony do kwalifikacji prawnej musi znajdować swoją podstawę faktyczną w opisie czynu, skoro w myśl art. 413 § 2 pkt 1 k.p.k., stanowi ona jego kwalifikację, tj. czynu dokładnie określonego w części dyspozytywnej wyroku. Zarazem opis zachowań oskarżonego, z uwzględnieniem okoliczności istotnych dla odpowiedzialności karnej, powinien znaleźć swoje pełne odbicie w kwalifikacji prawnej. Racją instytucji poprawienia kwalifikacji prawnej czynu zabronionego niezależnie od granic zaskarżenia, jest wprowadzenie nietrafnie pominiętego przepisu materialnoprawnego i osiągnięcie stanu nakazanego przepisem art. 413 § 2 k.k., tj. adekwatności kwalifikacji prawnej do określenia czynu przypisanego.

Wywód powyższy prowadzi do konkluzji, że warunkiem poprawienia w trybie art. 455 k.p.k. kwalifikacji prawnej w wyroku skazującym jest odwołanie się wyłącznie do ustaleń zawartych w określeniu przypisanego oskarżonemu czynu. Nie spełnia tego warunku wskazanie na ustalenia w opisie innego, pozostającego w zbiegu realnym, przestępstwa przypisanego oskarżonemu, bądź na ustalenia zamieszczone w uzasadnieniu wyroku.

Sąd odwoławczy nie mógł zatem, powołując się na art. 455 k.p.k., wprowadzić do kwalifikacji prawnej przepisu art. 65 § 1 k.k., gdyż opis czynu nie zawierał stwierdzenia, że oskarżony działał w związku mającym na celu popełnienie przestępstw. Tylko rozszerzenie opisu czynu o tę okoliczność uzasadniałoby zmianę kwalifikacji. Nie można było jednak tego uczynić, gdyż zmiana opisu czynu dotyczyłaby już rozstrzygnięcia o winie, a więc tej części orzeczenia, co do której nie wniesiono środka odwoławczego. Mając to wszystko na uwadze należało uznać, że poprawienie przez sąd odwoławczy kwalifikacji prawnej przypisanego oskarżonemu przestępstwa z art. 286 § 1 k.k. w zw. z art. 12 k.k. nastąpiło z obrazą art. 455 k.k. Uchybienie to miało rażący charakter, zwłaszcza gdy się zważy, że zmiana

wyroku, jako dokonana poza granicami zaskarżenia i na niekorzyść oskarżonego, naruszyła także zakaz *reformationis in peius* (art. 434 § 1 k.p.k.).

Wpływ wykazanego uchybienia na treść prawomocnego rozstrzygnięcia był oczywisty. Z uzasadnienia wyroku sądu odwoławczego wynika bowiem, że zarzut rażącej niewspółmierności kary, podniesiony w apelacji przez prokuratora został uznany za zasadny w kontekście zmienionej kwalifikacji prawnej czynu, przy nadaniu obciążającego znaczenia działaniu oskarżonego w związku przestępczym. W rezultacie doszło do podwyższenia kary pozbawienia wolności za czyn kwalifikowany przez sąd pierwszej instancji z art. 286 § 1 k.k. w zw. z art. 12 k.k. do wymiaru wykluczającego zastosowanie warunkowego jej zawieszenia, w dalszej kolejności też do orzeczenia surowszej kary łącznej pozbawienia wolności.

Zaskarżony wyrok należało uchylić w takiej części, w jakiej uchybienie przepisowi art. 455 k.p.k. wpłynęło w istotny sposób na treść wyroku Sądu Okręgowego, a więc dotyczącej rozstrzygnięcia co do pierwszego z przypisanych oskarżonemu przestępstw i co do orzeczenia o karze łącznej. W konsekwencji przekazano sprawę w tym zakresie Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania w drugiej instancji. Rozpoznanie zarzutu kasacji, w którym podniesiono naruszenie art. 455 k.p.k., okazało się wystarczające do wydania orzeczenia kończącego postępowanie kasacyjne. Tym samym bezprzedmiotowe stało się rozpoznanie drugiego zarzutu kasacji, wskazującego na obrazę art. 399 § 1 k.p.k. w zw. z art. 458 k.k. Sąd Najwyższy ograniczył zatem rozpoznanie kasacji do pierwszego z zamieszczonych w niej zarzutów (art. 436 k.p.k. w zw. z art. 518 k.p.k.).

Przy ponownym rozpoznaniu Sąd odwoławczy powinien rozpoznać zarzut rażącej niewspółmierności kary pozbawienia wolności orzeczonej wobec oskarżonego za przestępstwo z art. 286 § 1 k.k. w zw. z art. 12 k.k. oraz łącznej kary pozbawienia wolności, uwzględniając wiążące go, a przedstawione wyżej zapatrywanie prawne, że w ukształtowanej w sprawie

sytuacji procesowej, zmiana kwalifikacji prawnej tego przestępstwa przez wprowadzenie art. 65 § 1 k.k., nie jest dopuszczalna w postępowaniu odwoławczym.

O zwrocie oskarżonemu opłaty kasacyjnej orzeczono zgodnie z art. 527 § 4 k.p.k.